

Mangfold i årsplaner

Problemstilling: Hvordan synliggjøres mangfold i barnehagers årsplaner?

Amalie Norgaard Andersen

[kandidatnummer:13]

Bacheloroppgave

[BMBAC3900]

Trondheim, April 2023

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	2
1.1. Tema og problemstilling.....	2
2. Begrepsavklaring og teori.....	2
2.1. Begrepsavklaring.....	3
2.2. Årsplan, barnehageloven, rammeplan for barnehagen og muligheter for mangfold.....	3
2.3. Ledelse i barnehagen.....	5
2.4. Synliggjøring av mangfold.....	6
2.4.1. Ulike typer mangfold.....	6
2.4.2. Flerkulturelt mangfold	7
3. Metode	10
3.1. Dokumentanalyse.....	11
3.2. Prosess.....	11
3.3. kritikk til valg av metode	12
4. Funn.....	12
4.1. Ledelse i barnehagen.....	12
4.2. Synliggjøring av mangfold.....	13
4.2.1. Ulike typer mangfold.....	13
4.2.2. Flerkulturelt mangfold	14
5. Drøfting	14
5.1. Ledelse i barnehagen.....	15
5.2. Synliggjøring av mangfold.....	17
5.2.1 Ulike typer mangfold.....	17
5.2.2. Flerkulturelt mangfold	18
6. Oppsummering og avslutning	22
7. Kilder.....	24

1. Innledning

Før mine praksisperioder har jeg alltid lest barnehagenes årsplaner for å bli kjent med barnehagen, deres måte å arbeide på og hva de legger vekt på. Ifølge rammeplanen skal barnehagen ha en årsplan. Årsplanen et arbeidsredskap for personalet i barnehagen. Valg og begrunnelser gjort av barnehagen skal dokumenteres her. Den gir i tillegg informasjon om det pedagogiske arbeidet i barnehagen til myndighetsnivåene, foresatte, samt barnehagens samarbeidspartnere eller andre interesserte (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 37-38). Jeg er opptatt av mangfold og det flerkulturelle samfunnet vi har i dag. Derfor synes jeg det er viktig at samfunnets mangfold blir tatt med i årsplanene slik at alle blir inkludert. Dette har motivert meg til å se nærmere på ulike årsplaner og hvordan mangfoldet synliggjøres i disse. Rammeplanen sier at gjennom det pedagogiske arbeidet skal barnehagen bruke mangfold som ressurs ved å blant annet støtte, styrke og følge opp barna fra deres individuelle og kulturelle forutsetninger. Det vises også til at religion, verdier og livssyn skal bli synliggjort (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9).

1.1. Tema og problemstilling

I denne oppgaven har jeg valgt temaet «mangfold i årsplaner». Jeg ønsker å se på hvordan mangfold blir synliggjort i tre ulike årsplaner. Problemstillingen lyder derfor som følger:

«Hvordan synliggjøres mangfold i barnehagers årsplaner?»

Etttersom jeg ønsker å finne ut hvordan mangfold blir synliggjort i barnehagers årsplaner, peker dokumentanalyse seg frem som metode. Jeg vil se nærmere på tre årsplaner fra samme kommune. En av årsplanene er knyttet til flere barnehager, mens de to andre årsplanene kun tar for seg en barnehage hver. Gjennom oppgaven vil jeg legge ekstra vekt på flerkulturelt mangfold på bakgrunn av fordypningen min. Før jeg presenterer valg av metode, funn og drøftingen vil jeg legge frem det teoretiske fundamentet jeg støtter meg til.

2. Begrepsavklaring og teori

Teoridelen for denne oppgaven har jeg delt inn i fire delkapitler. Begrepsavklaring er det første delkapitlet jeg starter med, og her tar jeg for meg ulike begreper som er relevant videre i oppgaven. Deretter tar jeg for meg årsplan, barnehageloven, rammeplan for barnehagen og muligheter for mangfold. Her vil jeg gå litt inn på det historiske perspektivet for barnehagens styringsdokumenter. Samtidig vil jeg se litt nærmere på hvordan en årsplan blir til og hvilket bruksområde den har. I det tredje delkapitlet vil jeg ta for meg ledelse i barnehagen, som

bygger videre på teori om årsplanen. Det neste delkapitlet tar for seg synliggjøring av mangfold. Her har jeg valgt å dele inn to underkapitler, som tar for seg ulike typer mangfold og flerkulturelt mangfold.

2.1. Begrepsavklaring

Jeg vil belyse begrepene flerkulturell og mangfold, som nevnes i problemstillingen og minoritetsspråklig. Begrepet *mangfold* beskriver samfunnet med kulturelt mangfold, samt religiøse og språklige uttrykk, ifølge Thoresen og Winje (2017). De viser også til at begrepet blir anvendt om familieformer i dagens samfunn. Begrepet legger vekt på forskjeller og har derfor stor kraft (Thoresen & Winje, 2017, s. 56). Larsen og Slåtten hevder at begrepet betyr «sammensatt» eller «forskjellig» og at det peker mot heterogenitet og variasjon (2019, s. 51). Spernes og Hatlem forklarer begrepet *flerkulturell* ved at det beskriver mennesker som har bakgrunn fra flere kulturer, men blir mest brukt i forbindelse med mennesker eller institusjoner (Spernes & Hatlem, 2013, s. 65). I dag er det mange som bruker begrepet *inkludering*, fremfor *integrering*. Oppmerksomheten ved bruk av inkludering rettes mer mot hvordan fellesskapet fungerer. Enkelte vil påstå at begrepet integrering handler om godkjenning, mens inkludering handler om anerkjennelse (Larsen & Slåtten, 2019, s. 112-113). Ifølge Sand brukes det flere benevnelser for barn med et annet morsmål og minoritetsspråklig er et av de (2020, s. 23)

2.2. Årsplan, barnehageloven, rammeplan for barnehagen og muligheter for mangfold

Samarbeidsutvalget for hver enkelt barnehage skal fastslå en årsplan for den pedagogiske virksomheten med utgangspunkt i rammeplan for barnehagen (Barnehageloven, 2005, § 2). Barnehageloven regulerer alle barnehager i Norge, og er det viktigste styringsdokumentet for barnehagen. I 1975 kom den første barnehageloven, men har i senere tid blitt revidert flere ganger. Når en lov blir revidert, foregår det små endringer, i motsetning til lovendringer. Loven har blitt endret tre ganger siden 1975 og ble senest endret i 2005. Samfunnet endres hele tiden og styringsdokumentene må derfor henge med. Derfor blir som nevnt barnehageloven stadig revidert (Spernes & Hatlem, 2013, 40-45). Rammeplanen kom på banen tjue år etter barnehageloven. Den skal bidra til at de ansatte i barnehagen har en ramme for både planlegging, gjennomføring og vurdering av virksomheten til barnehagen. Samtidig gir den informasjon til eier av barnehagen, foresatte og tilsynsmyndighetene (Spernes & Hatlem, 2013, s. 46). Ifølge rammeplanen skal en årsplan utarbeides av barnehagen og den

skal være et arbeidsredskap for personalet der valg og begrunnelser skal bli dokumentert. I en årsplan skal arbeidet med rammeplanens formål og innhold og lokale tilpasninger bli fremmet. Det skal og bli synliggjort hvordan foreldre og barns medvirkning blir tatt med i planleggingsarbeidet. Barnehagens samarbeidspartnere, myndighetsnivåene og andre interesserte vil kunne få informasjon om barnehagens pedagogiske arbeid ved å se på årsplanen. Samarbeidsutvalget skal som nevnt fastsette årsplanen, men det er styreren sitt ansvar å lede prosessen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 37-38).

Barnehagens planer og dokumenter skal gi føringer for hvordan personalet i barnehagen skal forholde seg til kulturelt, språklig og religiøst mangfold. Rammeplanen pålegger som nevnt barnehagene å utarbeide en årsplan. Rammeplanen har et eget kapittel som tar for seg *mangfold og gjensidig respekt*, som blant annet tar for seg at religioner, verdier og livssyn skal synliggjøres og alle barna skal få familien sin speilet i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9-10). Gjervan. m.fl. (2012) hevder at det er viktig at de ansatte er kritiske til egne planer og ser disse i lys av flerkulturelle perspektiver og mangfold. Hvilke holdninger og verdier formidles til foresatte og personalet? Ord som *vi, de, deres, våres* kan vise til hvem som blir ekskludert og hvem som blir inkludert. Gjervan m.fl. viser til et eksempel der barnehagen velger formuleringen «*våre norske folkeeventyr*». Dette viser hvem barnehagen inkluderer. Barnehagen inkluderer de som identifiserer seg med en norsk kulturbakgrunn og det kommer tydelig frem hvem som er *vi*. De viser også til flere måter å vise til flerkulturelle perspektiver i årsplanen. (Gjervan et al., 2012, s. 148). Eksempler de bruker som kan vises som mål til det flerkulturelle perspektivet:

- *At barna utvikler tospråkighet*
- *At barna utvikler metaspråklig kompetanse i et flerspråklig miljø*
- *At barna skal utvikle respekt og forståelse for det som er annerledes*
- *At barna skal kunne oppleve mangfold som en ressurs*
- *At barnehagen skal fremme inkludering og et flerkulturelt fellesskap*
- *At barnehagen skal forebygge rasisme og fremme toleranse.*

(Gjervan et al., 2012, s. 148).

Gjervan m.fl. hevder at denne typen tydeliggjøring av mål vil sende viktige signaler til foreldre. Ved å fremme at ulike morsmål blir ivaretatt vil det signaliserer til minoritets- og majoritetsforeldre hva personalet verdsetter (Gjervan et al., 2012, s. 148-149). Inkludering i

barnehagen handler og om å delta i det sosiale fellesskapet der alle skal bli hørt, sett, rett til å delta og muligheten til å lære, leke og utvikle seg (Larsen & Slåtten, 2019, s. 113).

2.3. Ledelse i barnehagen

Ifølge rammeplanen er det som nevnt styreren som har ledende ansvar for å utarbeide en årsplan (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 38). Det står og at styrer har ansvaret for å både lede og følge opp det arbeidet som blir gjort med dokumentasjon, planlegging, utvikling og vurdering av barnehagens innhold og arbeidsmåter. Styreren skal sørge for at hele personalgruppen i barnehagen blir involvert i dette. En pedagogisk leder skal og lede arbeidet med planlegging, gjennomføring, dokumentasjon, vurdering og utvikling, men til de områdene de er satt til å lede (s. 16).

Ledelse og styring tar for seg det å påvirke mennesker til å løse bestemte oppgaver og en vanlig oppfatning i en organisasjon er at styring vektlegger det formelle. I barnehagen vil styring være formelle beslutninger, rutiner, årsplan osv. Barnehagens årsplan blir derfor ofte kalt et viktig styringsdokument, som en ønsker at de ansatte i barnehagen skal følge. Ledelse preges som regel av å jobbe med det kulturelle perspektivet med mellommenneskelige relasjoner, som et prosessuelt og relasjonelt fenomen. En arbeider for å løse oppgaver å nå målene gjennom andres innsats (Gotvassli, 2019, s.35). En annen fremstilling er å knytte styring til indirekte ledelse via instruksjer, systemer, planer og ledelsesbegreper til direkte ledelse der lederen har vekt på mellommenneskelig kontakt med medarbeiderne sine (s. 36). Det finnes flere typer lederstiler. Det kan være en styrer som er styrende, svært detaljorientert, lager klare føringer på det som skal gjøres, hvordan det skal gjøres, hvem som skal gjøre det, for så og sette dette inn i en årsplan. En annen type styrer kan bruke mer tid på å lytte, involvere og medvirkning for å få på plass en årsplan (Gotvassli, 2019, s.52).

Rammeplanen sier at foreldresamarbeid og god dialog med foreldre skal legges til rette for i barnehagen. Dette skal foregå på individnivå med foreldrene til hvert barn, men og på gruppenivå gjennom både foreldrerådet og samarbeidsutvalget. Foreldresamarbeid på individnivå går ut på å dele vurderinger og observasjoner som er knyttet til barnets erfaringer, trivsel, helse, utvikling og læring. Det skal vises hensyn til foreldrenes synspunkter og barnehagen skal begrunne sine vurderinger. Foreldrerådet og samarbeidsutvalget skal ivareta kontakten med foreldrene og barnehagen aktivt. Foreldrerådet skal blant annet bidra til at samarbeidet mellom foreldrene og barnehagen utgjør et godt barnehagemiljø.

Samarbeidsutvalget skal være et felles organ for rådgivning, samordning og kontaktskaping.

Det er og som nevnt samarbeidsutvalgets ansvar å fastsette årsplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29-30). Foreldre med minoritetsbakgrunn er en del av barnehagens mangfold. Foreldregruppen i barnehagen er ingen ensartet gruppe. Noen kom til Norge da de var små, noen har kommet som arbeidsinnvandrere eller som flyktninger. De ulike foreldrene har forskjellige språk, tilknytninger og tradisjoner. Alle foreldre har alle forskjellige bakgrunner; sosialt, kulturelt, utdanningsnivå, livssituasjon og erfaringer. Disse forskjellene påvirker foreldrenes ønsker og behov (Gjervan et al., 2012, s. 89-90). Om barnehagen har en ressursorientert tilnærming til mangfold, vil foreldrenes ulikheter, likheter og tanker bli verdsatt (Bleka, 2006, s. 41). Ifølge Sand er et ikke-diskriminerende perspektiv å arbeide for respekt for alle barn, deres familier og deres bakgrunn gjennom å synliggjøre urettferdighet i arbeidsmåten deres. Hun legger til at ikke alle foreldre er enige i de verdiene og arbeidsmåten. Videre hevder hun at diskusjon og argumentasjon om denne pedagogikken er en måte å vise respekt på til foreldre. En trenger ikke være enige i verdiene eller overbevisningene for å ha respekt, men heller finne løsninger som de fleste aksepterer og ha en åpen dialog. Det er de voksne i barnas liv som viser vei for deres verdier og holdninger (Sand, 2020, s. 239).

2.4. Synliggjøring av mangfold

2.4.1. Ulike typer mangfold

Larsen og Slåtten forklarer som nevnt begrepet mangfold som «forskjellighet «eller «sammensatthet» (Larsen & Slåtten, 2019, s. 51). For å kunne si noe om hva disse forskjellene handler om har de listet opp seks kategorier:

- *Sosial klasse, utdanning og inntekt*
- *Kultur, etnisitet og religion/livssyn*
- *Seksuell orientering*
- *Funksjonsnivå*
- *Alder og ansiennitet*

(Larsen & Slåtten, 2019, s. 51)

Larsen og slåtten fremhever at det er flere måter vi er forskjellige på, som ulike interesser eller ulike personligheter. Men kategoriene som er ramset opp over er det vi først og fremst tenker på når vi snakker om mangfold (Larsen & Slåtten, 2019, s. 51). Rammeplanen sier at barnehagen skal fremme både likestilling og likeverd uavhengig av funksjonsevne, kjønn,

kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, seksuell orientering, sosial status, religion, kultur, livssyn og språk. All form for diskriminering skal barnehagen motvirke, samt fremme nestekjærlighet. Barnehagen skal og legge til rette for at barna skal få medvirke i henhold til deres individuelle forutsetninger, behov, erfaringer og alder (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10 & 27)

I en rapport om kvaliteten i barnehagesektoren fra 2005 vises det til at barn med nedsatt funksjonsevne har siden den første barnehageloven kom i 1975 hatt rett på prioritert opptak i barnehagen. Det vises samtidig til at det finnes lite kunnskap om kvaliteten til denne gruppen barn. Dette er ingen ensartet gruppe, men de har en ting til felles og det er at de trenger ekstra støtte og hjelp til utvikling og deltakelse i fellesskapet. Det legges og vekt på at barnehagens fysiske rom inne og ute er universelt utformet. Dette på bakgrunn av at barna ikke skal bli hindret av fysiske barrierer og at de kan delta i lek og læringsfremmende prosesser.

Kompetansen til de ansatte i barnehagen legges til som en kritisk faktor for å sikre denne gruppen et tilbud som er individuelt og godt tilpasset. For å tilrettelegge læringsmiljøet og støtte alle barn som har behov for hjelp til å delta, er pedagogisk kompetanse nødvendig (Barne- og familiedepartementet, 2005, s. 36).

Ifølge Larsen og Slåtten handler sosial ulikhet om byrder og goder som fordeles ulikt i befolkningen (Larsen & Slåtten, 2019, s. 85). Byrdene kan være fattigdom eller arbeidsledighet, mens godene kan være utdanning, arbeid eller inntekt. Vi får ulike sosiale klasser på grunn av fordelingen av godene. Personers sosioøkonomiske status i form av utdanning, yrkesposisjon og økonomi tar for seg sosial bakgrunn. Barns sosiale bakgrunn tar for seg foreldrenes utdanning, yrkesposisjon og økonomi. Økonomiske forskjeller blant foreldre kan blant annet bidra til materielle ulikheter, samt hvilke verdier og normer de anser som viktige og utdanningsvalg (s. 85). Jeg synes det er viktig å legge til at barnevernet har mulighet til å hjelpe familier med økonomisk bistand, men dette hjelpetiltaket er til barnet (Advokatfirma Tvetter & Kløvfjell AS, 2016).

2.4.2. Flerkulturelt mangfold

Det var 52 500 minoritetsspråklige barn i barnehage i 2020. I barnehagesammenheng legger utdanningsdirektoratet frem at begge foreldrene og barnet må ha et annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk for å kunne regnes som minoritetsspråklige i deres statistikk. De viser og til at antall minoritetsspråklige barn i barnehagen nesten har doblet seg, og det er cirka 19 prosent minoritetsspråklige barn i barnehagen (Utdanningsdirektoratet, u.å., 2021). En barnehage med en viss prosent barn med innvandrerbakgrunn vil bli betegnet som

flerkulturell (Spernes & Hatlem, 2013, s. 65). Men ifølge Sand, skal selv barnehager uten barn med minoritetsspråklig bakgrunn få kjennskap til det norske samfunnet slik det er i dag med både kulturell og språklige variasjon (2020, s. 27). Dette er på bakgrunn av at rammeplanen legger frem at mangfold skal bli brukt som en ressurs og kulturelt og språklig mangfold skal synliggjøres i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9 & 48). Ifølge Spernes og Hatlem vil målet med synliggjøring av mangfold være å ta i bruk ulikhet som det normale. Det å fremme mangfoldet i barnehagens planer kan bidra til en bevissthet for foresatte, barn og ansatte (Spernes & Hatlem, 2013, s. 223). Sand legger frem at barnehagen skal være et sted der likheter og ulikheter blir belyst pedagogisk for at barna skal få forståelse og innsikt for både forskjelligheter og variasjon (2020, s. 28). Gjervan m.fl. legger frem at hvis personalet tar konsekvensene og gir rom for mangfoldets utvikling i barnehagen kan både språklig og kulturelt mangfold være en del av pedagogikken, organiseringen og innholdet. Personalet har da en ressursorientert tilnærming til mangfold og innenfor denne tilnærmingen vil et flerkulturelt miljø bli sett på som en ressurs for alle barn og voksne. Ved en slik tilnærming legges kulturell, religiøs og språklig variasjon til grunn i de ulike pedagogiske planer, hverdagsinnholdet og organiseringen. Anerkjennelse av mangfold innebærer også at barn som har behov for tospråklig assistanse får dette. Ulik kulturell og språklig kompetanse kan da bli synliggjort i både uformelle og formelle aktiviteter. Det vil og kanskje bli synliggjort gjennom innholdet i hverdagen, som bruk av fortellinger og eventyr fra forskjellige land (Gjervan et al., 2012, s. 67-68).

Ifølge Gjervan m.fl. har barnehagens pedagogiske praksis tatt utgangspunkt i en monokulturell pedagogisk teori og praksis – altså det *norske*. Det flerkulturelle har ikke blitt integrert i den ordinære virksomheten eller tenkningen til barnehagen. Den norske barnehagepedagogikken er bygget på kunnskap fra en annen tid der menneskene i barnehagen var mer en homogen gruppe innenfor religiøse, språklige og kulturelle uttrykk. Like forutsetninger og erfaringer er avgjørende for det harmoniske fellesskapet, og dette har personalet vært vant med å tenke i lengre tid. Målet om et lærende fellesskap med annerledeshet og forskjeller har blitt sett på som kaotisk. Barnehagelærere kan synes det er vanskelig å tilrettelegge gode læringsarenaer når de kulturelle og språklige forutsetningene er så ulike. Dette er forståelig på grunn av lite forskning og faglitteratur som er knyttet til det flerkulturelle pedagogiske arbeidet (Gjervan et al., 2012, s. 66).

Sand (2020) viser til begrepet anti-bias curriculum, som først ble introdusert i 1980 – 1990 årene i Australia. Anti-bias kan oversettes til ikke-diskriminerende på norsk. Begrepet skulle

forhindre overfladiske tilnærminger til kulturforskjeller og ble sett på som en ny pedagogikk. Målet med denne pedagogikken var å skape positive holdninger ved å reflektere over og utvikle kunnskap om sosiokulturelle forskjeller. Ved å ta i bruk en ikke-diskriminerende pedagogikk i barnehagen arbeider en med å motvirke diskriminerende forestillinger om andre. En forholder seg åpen og kritisk til hvordan kultur, rase, funksjonshemming og kjønn oppfattes, vinkles og framstilles i en ikke-diskriminerende pedagogikk i barnehagen. Derman Sparks stiller spørsmål om hva barn lærer om de ikke får hjelp til å reflektere eller sette ord på disse fordommene, stereotypiene og ulikhetene i samfunnet (Sand, 2020, s. 222-223). Det står i rammeplanen at barnehagen skal gi rom for en åndelig dimensjon som må tas i bruk som et utgangspunkt for respekt og dialog for mangfold. Barna skal og oppleve at det er forskjellige måter å handle, tenke og leve på (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9). En flerkulturell pedagogikk som kun har fokus på feiringer der mat, klær og musikk ikke er en del av hverdagspraksisen, er Sand (2020) kritisk til. «De andre» sin kultur blir gjort til gjenstand, mens de vestlige sin kultur blir sett på som vanlig og universell. Julen blir ikke fremstilt som en høytidsfeiring i enkelte kulturelle kontekster, men som en universell høytid. Dette kan sees på som en turisttilnærming til mangfoldet og kan være nedlatende. Ved en ikke-diskriminerende politikk vil en støtte både majoriteten og minoriteten der de skal utvikle en tilhørighet og stolthet. Barna skal læres opp til at ulikheter og mangfold er en god og normal ting og at den ene ikke er bedre enn den andre (Sand, 2020, s. 222-223). Rammeplanen fremmer det at alle barn skal føle seg anerkjent og sett for den de er og barnehagen skal synliggjøre barns verdi og plass i fellesskapet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9).

Rammeplanen sier at tradisjoner, merkedager og høytider i den kristne kulturarven skal markeres, men og andre religioner og livssyn skal bli representert (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 55). Ifølge Spernes og Hatlem kan det å sette inn religiøse høytider i for eksempel årsplanen, forhindre at det blir foreldremøter eller liknende på slike dager (Spernes & Hatlem, 2013, s. 223). Hvis barnehager eller avdelinger velger å markere andre religiøse høytider, må barnehagen tenke gjennom og snakke med de foresatte om hvordan markeringen skal foregå. Barnehagen må ha kunnskap og kjennskap om hvilke høytider barna møter hjemme, hvordan de feirer og hvilken retning i religionen de tilhører (Svare, 2017, s. 124). Ifølge Thoresen og Winje er markeringer av høytider en pedagogisk aktivitet med hensikt om å lære barna hverandres religion og livssynsbakgrunn (Thoresen & Winje, 2017, s. 132). Det er viktig å legge til rette for de barna som ikke deltar på slike markeringer av ulike grunner (Sand, 2020, s. 236).

Gjervan m.fl. hevder at ressursorienterte barnehager markeres ikke det flerkulturelle kun ved spesielle anledninger som ulike religiøse høytider eller morsmålsdagen, men tar en naturlig del av hverdagen (Gjervan et al., 2012, s. 68). Morsmålsdagen er 21. februar hvert år og markeres over hele verden for å fremme både kulturelt og språklig mangfold (Finnanger & Øsli, u.å). Ifølge Spernes og Hatlem vil barnehager som kun fokuserer på mangfold i forbindelse med ulike høytider eller internasjonale uker, kunne bli festbrukere av kultur. I det tilfellet at kun matvanene og tradisjonene til de enkelte barna fremstilles som eksotisk og fremmed, vil barna føle seg spesielle og annerledes. De hevder at mangfoldet må være synlig i barnehagens planer for å gi de ansatte, foresatte og barn en bevissthet om at mangfoldet er en naturlig del av barnehagehverdagen (Spernes & Hatlem, 2013 s. 223). Videre hevder de at dersom barnehager ignorerer eller ikke kommuniserer ulikhetene, tar de ikke integrering på alvor (s.223). Resultatet av dette kan være assimilering, segregering og i verste fall marginalisering. Larsen og Slåtten forklarer begrepet assimilering at minoriteten frivillig eller ufrivillig tilpasser seg majoriteten ved å gjøre seg lik og gir fra seg sine kulturelle sætrekk. Segregering forklarer de ved at minoriteten frivillig eller ufrivillig skilles ut fra majoritetsbefolkningen, mens marginalisering kan bli forklart som en prosess der individer eller grupper støtes ut fra ulike felleskapsarenaer i samfunnet (Larsen & Slåtten, 2019, s. 357, 364 & 367).

3. Metode

Jeg har nå tatt for meg teorien jeg skal bruke i drøftingsdelen, og jeg vil nå presentere metodedelen av oppgaven. I dette kapittelet vil jeg legge frem hvordan jeg kom frem til metoden og hvordan jeg har tatt den i bruk for å finne mine funn. Jeg har med kritikk til valg av metode.

Ifølge Bergsland og Jæger er vitenskapelig metode en fremgangsmåte (2022, s. 28). Valg av metode kan være vanskelig å finne ut av, men det er problemstillingen som styrer valget. Jeg styres mot kvalitativ metode i denne oppgaven, da jeg skal se nærmere på årsplaner skrevet av ulike barnehager. I henhold til forskningsetikken har jeg valgt å anonymisere de tre årsplanene for å sikre at barnehagene til de valgte årsplanene ikke blir gjenkjent. Jeg har derfor valgt å bruke «årsplan én», «årsplan to» og «årsplan tre» når jeg skriver om de ulike årsplanene. Jeg valgte tre årsplaner fra samme kommune for å se om det var noe særlig forskjell mellom dem når det kommer til hvordan mangfold synliggjøres. Jeg har valgt disse da de er cirka samme størrelse og har ingen særpreg som idrettsbarnehager eller

naturbarnehager. Kommunen har en høy gjennomsnittsalder og få fødsler i året. Det skal og bosettes 70 flyktninger i kommunen i 2023. Flyktninger som kommer til kommunen, bidrar til å holde befolkningstallene noenlunde lik. Det er som kjent krig i Europa, som gjør at det kommer flere barn til kommunen. Dette viser at det er en del barn med flerkulturell bakgrunn i barnehagene, noe som er en viktig faktor for at jeg valgte denne kommunen.

3.1. Dokumentanalyse

Jeg skal som nevnt bruke tre årsplaner og dette blir mitt empiriske materiale til å svare på problemstillingen. For å få fullt utbytte av dokumentene, vil det ifølge Bergsland og Jæger kreves en kildekritisk gjennomgang og systematisk informasjonssøking (2022, s.38). En må se på verdien av dokumentet som kilde og dette vil være avhengig av hvilke og hvor mange spørsmål som skal svares på. Kildedokumenter er forfattet innen en gitt kontekst og med en bestemt hensikt. Kilder blir derfor ikke bare forståelse og kunnskap for hvem som har skapt kilden, men også til dem den skal tjene. Hvilket dokument en har med å gjøre er viktig, men og hvem mottakeren og hva formålet er. Det vil være viktig å tenke over om innholdet er troverdig og hva som eventuelt styrker eller svekker troverdigheten. Dette vil ha en virkning på hvordan dokument bør leses og brukes for å oppklare problemstillingen. Dokumentene en velger må derfor vurderes ut ifra representativitet og troverdighet, samt om det er relevant og betydningsfullt for problemstillingen. Når en arbeider med dokumentanalyse er det viktig med kildekritikk og begreper innenfor dette er *ekstern og intern kritikk*. Ekstern kritikk tar for seg å undersøke om dokumentet ikke er plagiat og at det er autentisk. Intern kritikk handler om å ta en vurdering og fortolkning av hva forfatteren mener med dokumentet (s. 38-39).

3.2. Prosess

Jeg har hatt tilgang til årsplanene og rammeplanen både i papirform og PDF-format. Ved hjelp av PDF-format fikk jeg mulighet for å søke opp begrepene «flerkulturell», «mangfold», «flerkulturelt mangfold» og «flerspråklig» for å få en oversikt over hvor dette kommer opp i de ulike årsplanene. Deretter leste jeg gjennom alle årsplanene i papirform for å se om flerkulturelt mangfold fremmes uten de nevnte søkeordene. Jeg leste og gjennom årsplanene for å finne ut om ulike typer mangfold blir dekket. Her brukte jeg begrepene «tilrettelegging» og «miljø». Etter å ha lest gjennom årsplanene ble jeg oppmerksom på å lete etter funn innenfor ledelse ettersom det er styrer som har hovedansvaret for å utarbeide årsplanen. Begrepene jeg brukte for å finne funn på ledelse er «samarbeid», «styrer» og «årsplan». Funnene mine vil ta for seg det jeg har funnet når jeg har analysert årsplanene, men og om det er noe jeg ikke har funnet.

3.3. kritikk til valg av metode

Problemstillingen tar som sagt for seg hvordan mangfold synliggjøres i årsplaner, men årsplaner er et arbeidsverktøy som de ansatte. Det kan derfor være at det i praksis er en helt annen innstilling til synliggjøring av mangfold og hvordan det arbeides med. Det vil derfor være interessant å se nærmere på om de enkelte barnehagene arbeider mer eller mindre med dette enn det som står i deres årsplan. Dette kan eventuelt utføres med observasjon eller intervju av personalet. Problemstillingen måtte blitt endret, men det kunne vært en interessant vinkling for å få et beredere inntrykk.

Jeg har som nevnt valgt ut tre årsplaner fra samme kommune. Det ville også vært interessant å sammenligne årsplaner ut ifra hvor barnehagene ligger. Som for eksempel en årsplan fra en liten kommune, en mellomstor kommune og en stor kommune. Eller se på årsplaner fra en stor kommune der en velger ut en fra en liten bydel, en mellomstor bydel og midt i sentrum.

4. Funn

Jeg vil i dette kapittelet ta for meg de funnene jeg har gjort under dokumentanalysen av de tre årsplanene. Funnene har jeg valgt å dele inn under delkapitlene ledelse i barnehagen, ulike typer mangfold og flerkulturelt mangfold. Mangfold er et stort begrep, jeg har derfor valgt å fordele funnene i to underkapitler.

4.1. Ledelse i barnehagen

Funnene jeg har gjort på ledelse knytter seg til hvordan arbeidet med årsplanene er gjort og strukturert i de ulike barnehagene. Jeg vil også se på hvordan de samarbeider innad i barnehagen og med barnas foresatte. På en av de første sidene i årsplan én vises det til barnehagens styringsdokumenter. Her blir vi introdusert til barnehageloven og rammeplanen, og disse styringsdokumentene blir en møtt med flere ganger gjennom hele årsplanen. Samtidig forklarer de hvilke funksjoner en årsplan har, og hva den skal inneholde. Videre skriver de at møter blir brukt for å planlegge og diskutere de ulike målene og oppgavene barnehagen har, samt til evaluering. De tar i bruk blant annet personalmøter, pedagogisk leder-møter og samarbeidsmøter. En blir introdusert til samarbeidsutvalget og foreldrerådet der de henviser til at dette er lovpålagt i barnehageloven. Det blir presentert at en representant fra eiere, styrer to foresatte og to ansatte er med samarbeidsutvalget. Foreldresamarbeid er også noe de viser til i deres årsplan.

Årsplan to er årsplanen som tar for seg flere barnehager, som jeg så kort nevnte innledningsvis. I årsplanen starter de med å forklare at barnehagen styres av lov om barnehager. Samtidig forklarer de at en årsplan gir informasjon om hvordan barnehagen arbeider med de overordnede målene i barnehageloven og rammeplanen. I motsetning til de andre årsplanene skrives det i årsplan to at det er styreren i barnehagen som har det faglige ansvaret å utarbeide en årsplan i samarbeid med ansatte og foresatte. Det legges også frem at det er det er barnehagens samarbeidsutvalg som skal godkjenne årsplanen. Foreldresamarbeid, foreldrerådet og samarbeidsutvalget kommer også frem i årsplanen. I likhet med barnehage én blir både rammeplanen og barnehageloven henvist til flere ganger.

Årsplan tre starter i likhet med årsplan to å vise til barnehageloven og årsplanens funksjoner. Samarbeidsutvalget har godkjent årsplanen. Det blir og fremmet at de har et foreldreråd og et samarbeidsutvalg, som skal bidra til at foresatte skal bli sikret medvirkning i barnehagens prosesser. Barnehageloven og rammeplanen blir og i denne årsplanen gjengitt flere ganger.

4.2. Synliggjøring av mangfold

4.2.1. Ulike typer mangfold

Årsplan én viser til at barna har rett medvirkning tilpasset de forutsetningene de har og alder. Barnehagens fysiske miljø skal utformes slik at alle barn skal ha mulighet til å delta i lek og andre aktiviteter. Det kommer også frem i årsplanen at de synes det er viktig at barnas foresatte opplever at deres barn sine fysiske og psykiske behov ivaretas. Den gode kommunikasjonen er viktig for å legge til rette for hverdagen til hvert enkelt barn. Ved bursdager lager de smoothie i barnehagen for å kutte ned på sukker. Jeg har valgt å ta dette med ettersom jeg har erfart at barnehager velger å lage smoothie for å kutte sukker, men også for at foreldrene ikke skal føle at de må kjøpe noe uavhengig av deres økonomi.

Årsplan to skriver at de har fokus på ulikhetene og fremmer likeverd for alle. De har også en egen overskrift om barnehagemiljøet. Der skriver de blant annet at barnets psykiske og fysiske helse skal fremmes og at barnet skal oppleve å bli hørt, sett og medvirke ut fra sine egne forutsetninger. Barnehagen forventer at foresatte har klær og utstyr i orden. Alene er dette kanskje ikke nok til å legge som funn under mangfold, men ettersom det går utover de foresattes økonomiske situasjon har jeg valgt å ta det med. Under deres satsningsområder har de BTI som står for bedre tidlig innsats, helsestasjon, pedagogisk psykologisk tjeneste, barnevern og barne- og ungdomspsykiatri.

I likhet med årsplan én, har årsplan tre skrevet at barna skal ha rett til medvirkning tilpasset deres forutsetninger og alder. De skriver også at de skal ha respekt for alle mennesker og at alle kan være den de er, og en skal oppleve at en tar en del i et inkluderende fellesskap ut fra sine individuelle forutsetninger. Barnehagen skal gi alle barn muligheten for vennskap, læring, lek, utvikling og læring. Det fysiske miljøet i barnehagen skal være tydelige, men lett å endre. Dette på bakgrunn av at både barn og grupper endrer seg. Barnehagens samarbeidspartnere er helsestasjonen, BTI, pedagogisk psykologisk tjeneste og barnevern.

4.2.2. Flerkulturelt mangfold

Årsplan én skriver at barna skal introduseres for andre kulturer, både nasjonalt og internasjonalt. De skal også bli kjent med de ulike nasjonalitetene i barnehagen. De skriver at gjennom året vil de arbeide i grupper med temaer som omhandler barn i andre land, mangfold, deres kultur og religion. FN-dagen blir markert når de har høstfest og der vil barna bli introdusert for barn fra andre land, deres familie og levesett. Denne markeringen blir også nevnt i årshjulet med blant annet samenes nasjonaldag, jul, påske og 17. mai. De markerer de største kristne høytidene og de skriver at de barna som ikke ønsker å delta av ulike grunner får gjøre andre aktiviteter.

I årsplan to skriver de mer om å gi rom for tankene barna har om Norge som et flerkulturelt samfunn og at mangfoldet i barnegruppen skal respekteres. Mangfoldet og ulike kulturer skal synliggjøres gjennom språk og andre uttrykksformer. Det skrives at dette gjøres blant annet på morsmålsdagen og ulike nasjonaldager. Mens i deres årshjul står det «*Nasjonaldagen, og andre kulturelle markeringer*» under årstiden vår. Barna skal lære at samene er Norges urfolk og de skal få kjennskap til samisk kultur gjennom blant annet å markere deres nasjonaldag.

Når jeg bruker søkeordene i årsplan tre finner jeg ingenting. Men når jeg leser gjennom årsplanen finner jeg at de skal lære å vise tålmodighet og forståelse av hverandres kultur, særegenheter og tradisjon.

5. Drøfting

Jeg har nå tatt for meg funnene i de tre årsplanene og vil drøfte disse ut ifra teorien jeg presenterte i teoridelen. Delkapitlene består av ledelse i barnehagen og synliggjøring av mangfold med ulike typer mangfold og flerkulturelt mangfold som underkapitler.

5.1. Ledelse i barnehagen

Når jeg satt meg inn i de tre årsplanene og fant teori om årsplaner, så jeg at styrer ifølge rammeplanen har ansvaret for å utarbeide dette (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 38). Årsplanen kom tjue år etter barnehageloven og barnehageloven er det viktigste styringsdokumentet for barnehagen. Denne loven har blitt revidert flere ganger for å følge endringene i samfunnet (Spernes & Hatlem, 2013, s. 40, 41 & 46). Det er og viktig at årsplanene endrer seg med samfunnets utvikling.

Det er kun årsplan to som viser til at styrer har ansvaret for å utarbeide årsplanen. De skriver også at årsplanen utarbeides i samarbeid med ansatte og foresatte. Samtidig skriver barnehage én at styrer er med i samarbeidsutvalget og styrer er da med på å godkjenne årsplanen. Det er samarbeidsutvalget som skal fastsette årsplanen (Barnehageloven, 2005, § 2). Alle tre årsplanene viser til at samarbeidsutvalget har godkjent sine årsplaner. I likhet med årsplan to, så legges det også vekt på samarbeid gjennom planlegging med ansatte i årsplan én. Den gir uttrykk for at de ansatte har et tett og godt samarbeid gjennom flere type møter, som blant annet ledermøter og personalmøter. På disse møtene planlegges, diskuteres og evalueres de målene og oppgavene barnehagen har. Ledelsen av barnehagen arbeider derfor med å løse de oppgavene som trengs for å nå målene via andres innsats (Gotvassli, 2019, s.35). Gjennom et godt samarbeid innad i barnehagen vil det kanskje være lettere å utarbeide seg en ressursorientert tilnærming til barnehagens mangfold og det flerkulturelle miljøet. Dette vil da bli sett på som en ressurs for både barn og voksne. Dette kommer frem ved at personalet tar de konsekvensene de møter på å gi rom for at mangfoldet utvikles. Det kulturelle og språklige mangfoldet vil da kunne bli en del av organiseringen, innholdet og pedagogikken i barnehagen. Når de arbeider etter en slik tilnærming legges religiøs, språklig og kulturell variasjon til grunn i det daglige innholdet i barnehage, organiseringen og de pedagogiske planene (Gjervan et al., 2012, s. 67-68).

Ettersom det er en stor prosent minoritetsspråklige barn i norske barnehager og i den valgte kommunen, synes jeg de bør bli mer bevisste på sin årsplan. Det er relativt lite relaterte funn og mye av de funnene jeg har gjort meg er misvisende. Dette er hovedsakelig styrers ansvar, men det skal og godkjennes av samarbeidsutvalget (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 30 & 38). Styringsdokumentene som barnehagene forholder seg til utvikler seg med samfunnet, det er derfor ingen grunn til at barnehagene ikke skal gjøre det samme. Det er et eget kapittel i rammeplanen som går inn på mangfold og gjensidig respekt, der tar de blant annet for seg at verdier, religioner og livssyn skal synliggjøres (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9-10). Det

er derfor etter min mening viktig at det faktisk blir synliggjort. Det å starte med årsplanen kan være en god start, da dette er et arbeidsredskap for de ansatte (s. 37). Gjervan m.fl. viser til flere eksempler på hvordan man kan skrive inn mål med et flerkulturelt perspektiv. Jeg tenker det er viktig at barnas foresatte ser at de blir respektert og anerkjent. Det også viktig å vise at morsmålet blir ivaretatt og at mangfoldet blir sett på som en ressurs i barnehagen (Gjervan et al., 2012, s. 148-149). Et av punktene Gjervan m.fl. skriver er at barn utvikler tospråklighet (s. 148). Jeg tolker det som at barna skal få lov til å ta i bruk sitt eget morsmål, men også utvikle et godt norsk språk. Jeg har møtt på foreldre som er veldig opptatt av om barna snakker norsk i barnehagen og om de snakker godt. Samtidig har jeg møtt foreldre som ønsker at barna deres skal ta vare på morsmålet. Jeg ser på denne erfaringen som at det er veldig forskjell på hva enkelte foreldre ønsker. For noen kan det være viktig at barnet snakker norsk mesteparten av tiden, mens for andre vil det være viktig at morsmålet blir tatt vare på. Her er det pedagogisk leder som skal lede arbeidet med blant annet planlegging, utvikling og vurdering (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 16). Det er derfor pedagogisk leder som står for det daglige arbeidet med språklæring.

De tre årsplanene nevner foreldresamarbeid, og ifølge rammeplanen skal den gode dialogen med foreldre tilrettelegges for i barnehagen. Det skal både foregå på individnivå og på gruppenivå (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29). Erfaringer og observasjoner jeg har fått fra praksis viser at et godt foreldresamarbeid der både styreren og pedagogisk leder er et kjent ansikt for foreldre, har foreldre lettere tatt opp vanskelige temaer og det har vært en bedre kommunikasjon. Årsplan to skriver som nevnt at styrer utarbeider en årsplan i samarbeid med foresatte og som Gjervan m. fl. skriver, så er en foreldregruppe ingen ensartet gruppe. De foresattes forskjeller utgjør ulike ønsker og behov (Gjervan, et al., 2012, s. 89-90). Dette har jeg selv erfart i praksis. Både foreldrerådet og samarbeidsutvalget nevnes i alle tre årsplanene. Deres oppgave er å ivareta kontakten mellom barnehagen og foreldre. Foreldrerådet er til for at samarbeidet mellom foreldre og barnehagen skal utgjøre et godt barnehagemiljø (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 30).

Gotvassli viser til flere typer lederstiler, men man kan si at styreren for årsplan to har gått for en lederstil som går ut på å involvere, medvirke og lytte. Denne lederstilen er også å se i årsplan én, med tanke på at de bruker ulike møter for å diskutere, planlegge og evaluere. I motsetning til årsplan én og to, viser ikke årsplan tre til noe spesifikt om dette. De nevner at foresatte skal bli sikret medvirkning i barnehagens prosesser gjennom foreldrerådet, men ikke noe mer enn det. Man kan kanskje si at styreren for årsplan tre går for en annen lederstil, som

er mer styrende og detaljorientert. En slik styrer har klare føringer for hvordan ting skal gjøres, hvem som skal gjøre det, for så å sette det inn i årsplanen (Gotvassli, 2019, s. 52).

5.2. Synliggjøring av mangfold

5.2.1 Ulike typer mangfold

Det at barna skal ha rett til å medvirke i henhold til deres forutsetning og alder er noe som kommer frem i de tre årsplanene og som står skrevet i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 27). Det er ikke forankret i noen av årsplanene at barn med nedsatt funksjonsevne har prioritert opptak i barnehagen (Barne- og familiedepartementet, 2005, s. 36). Samtidig er ikke årsplanen et slikt verktøy, men et redskap for arbeidet som skal gjøres i barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 37-38). På en annen side vil det kanskje være naturlig at årsplanene har skrevet noe om dette. Men ingen av årsplanene har lagt noe særlig vekt på mangfold i form av nedsatt funksjonsevne. De er ingen ensartet gruppe barn, men en ting de har til felles er at de trenger støtte og hjelp til deltakelse i fellesskapet og utviklingen (Barne- og familiedepartementet, 2005, s. 36). Siden årsplanen er et arbeidsredskap for de ansatte og for ulike distanser å se på, vil det være naturlig at det står noe om hvordan de arbeider med barn som har nedsatt funksjonsevne.

I årsplan én skriver de blant annet at det er viktig at foresatte får en opplevelse av at deres barn sin fysiske og psykiske helse blir tatt vare på. Videre skriver de at god kommunikasjon er viktig for å kunne tilrettelegge for det enkelte barnet. Ifølge Bleka har en barnehage en ressursorientert tilnærming til mangfold om de verdsetter blant annet foreldrenes tanker (Bleka, 2006, s. 41). De viser at de har kompetanse for å ivareta barna gjennom foreldresamarbeid. De ansattes kompetanse er svært viktig for å sikre disse barna et godt tilpasset tilbud (Barne- og familiedepartementet, 2005, s. 36). Sand hevder at respekt for barn, deres familier og bakgrunn handler om å synliggjøre urettferdighet i arbeidsmåten som barnehagen praktiserer. Dette fører til at barnehagen fremmer et ikke-diskriminerende perspektiv. Det er ikke alltid foreldre vil være enige i verdiene og arbeidsmåten, men argumentasjon og diskusjon er en måte å vise respekt ovenfor foreldre. Det å finne en løsning som passer for alle og ha en åpen dialog vil vise at man har respekt (Sand, 2020, s. 239). Rammeplanen tydeliggjør at diskriminering i barnehagen er det nulltoleranse for og at de skal fremme nestekjærlighet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10). Årsplan tre skriver at de skal ha respekt for alle mennesker og alle får være den de er. De skal oppleve å være en del av et inkluderende fellesskap ut fra sine individuelle forutsetninger. Det er de voksne i barnas liv som viser vei for barns verdier og holdninger (Sand, 2020, s.239). I praksis har jeg erfart at de

holdningene de ansatte på avdeling viser, gjenspeiler seg i barna. Dette har jeg sett på godt og vondt. Det er derfor viktig at de voksne behandler hverandre og barna med respekt, slik at dette kan gjenspeiles i barnegruppa.

I årsplan én står det at utformingen av deres fysiske miljø er gjort slik at alle barn skal kunne delta i lek og aktiviteter. Årsplan tre skriver også noe liknende, som at det fysiske miljøet skal være lett å endre, men tydelig. De legger så videre til at grunnen for dette er at barn og grupper endrer seg. I rapporten om kvalitet i barnehagesektoren er barnehagens fysiske rom både inne og ute noe de legger stor vekt på. De fysiske rommene skal være universelt utformet slik at ingen skal bli hindret i å delta i lek og læringsfremmende prosesser (Barne- og familiedepartementet, 2005, s. 36). Både årsplan én og tre gir uttrykk for å ta dette på alvor, noe som vil bidra til at alle barn får ta del i barnehagehverdagen.

Jeg biter meg merke i at årsplan to skriver at de forventer at foresatte har klær og utstyr i orden. I barnehagen kan det være store forskjeller blant foreldres økonomi og en av byrdene innenfor sosial ulikhet er fattigdom eller arbeidsledighet (Larsen & Slåtten, 2019, 85). En av kategoriene som Larsen og Slåtten ramser opp innenfor begrepet mangfold er sosial klasse, utdanning og inntekt (s. 51). De legger så frem at barnas sosiale bakgrunn dreier seg om foreldrenes yrkesposisjon, utdanning og økonomi. De økonomiske forskjellene kan gi materielle ulikheter (s. 85). Årsplan én tar en annen vending ved at de lager smoothie med barna når de har bursdag, noe som er satt for å kutte mengden sukker i barnehagen. Dette kan sees på som et bidrag til å utjevne de sosiale forskjellene innad i barnegruppa. Det er ikke alle foreldre som har økonomi til å kjøpe inn kaker eller liknende til bursdagsfeiring i barnehagen. Årsplan tre tar ikke opp noe som går inn på temaet om sosial ulikhet. Men alle årsplanene nevner sine samarbeidspartnere, der de blant annet nevner barnevernet. Barnevernet kan i enkelte tilfeller bidra med økonomisk bistand til barnet (Advokatfirma Tvetter & Kløvfjell AS, 2016).

5.2.2. Flerkulturelt mangfold

I årsplan én skriver de at på den årlige FN-dagen blir barna introdusert for barn fra andre land, deres familie og levesett. I barnehagen skal barn bli kjent med ulike måter å tenke, handle og leve på (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9). Denne markeringen foregår samtidig som de har høstfest. Om barnehagen kun fremmer mangfold på slike dager, vil de fort bli festbrukere av kultur (Spernes & Hatlem, 2013, s. 223). På en annen side er hensikten med å markere slike høytider en pedagogisk aktivitet for å lære barna om hverandres. Livssynsbakgrunn og

religion (Thoresen & Winje, 2017, s. 132). Det at denne markeringen er samtidig som høstfesten kan gjøre at det blir satt i skyggen av andre aktiviteter, men de har ikke lagt til mer informasjon om dette. Samtidig skriver de at de jobber gruppevis gjennom året med temaer som mangfold, barn i andre land, deres kultur og religion. Men det står ikke noe om hvordan gruppene arbeider med dette. Videre skriver de at barna blir introdusert for andre kulturer og de blir kjent med de ulike nasjonalitetene i barnehagen. Om dette er utenom gruppene står det heller ingenting om. Hvis det er slik at barnehagen kun fremmer mangfoldet gruppevis og på FN-dagen vil det være fare for at de kan ha en ukultur der «de andre» blir gjort til gjenstand for sin kultur. Mens den vestlige blir sett på som universell og vanlig, slik som Sand viser eksempler på (2020, s. 223). Dette er på grunn av at deres flerkulturelle opplegg ikke gir uttrykk for å være en del av hverdagspraksisen. Samtidig skriver de at barn som ikke ønsker å bli med i kirken av ulike grunner, vil få tilgang til et annet opplegg. Sand synes at dette er et viktig tiltak (s. 236).

Årsplan to skriver også at mangfoldet blant annet blir synliggjort på morsmålsdagen og andre nasjonaldager. Samtidig står det i årshjulet deres at de markerer samenes nasjonaldag på vinteren, samt nasjonaldagen og andre kulturelle markeringer på våren. Hvilke andre kulturelle markeringer er det på våren? Dette står det ingenting om og det er heller ikke fordelt andre nasjonaldager utover året. De skriver at mangfoldet blir synliggjort på morsmålsdagen, så kanskje det er dette de mener med andre markeringer. Jeg stiller meg spørrende til når de tenker at våren starter, med tanke på at morsmålsdagen er 21. februar (Finnanger & Øsli, u.å). Hensikten med en årsplan er at den skal være et arbeidsredskap for ansatte, men å gi informasjon til samarbeidspartnere, foresatte og andre som ønsker den informasjonen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 37-38). Jeg som leser, er spørrende på når og hva barnehagen markerer. Jeg har lest flere årsplaner knyttet til mine praksisperioder. Jeg kan derfor tenke meg at det ikke er noe lettere å forstå for foreldre som ikke har lest en årsplan tidligere. Det vil være viktig at de ansatte stiller seg kritisk til egne planer og at de skal se dette i lys av mangfold og flerkulturelle perspektiver slik at alle vil føle seg sett og representert i barnehagen (Gjervan et. al. 2012, s. 148). Om de ansatte har vært med på å utarbeide årsplanen forstår de kanskje innholdet, men det kan være lurt å lese over med et annet blikk før den legges ut til det offentlige. Jeg har erfart at slike markeringer fort blir glemt i en hektisk hverdag. Det å sette disse inn i årsplanen kan kanskje bidra til at de ansatte gjennomfører de planlagte markeringene. Det å sette inn religiøse markeringer i årsplanen kan også forhindre at foreldremøter eller liknende blir satt på disse dagene (Spernes & Hatlem,

2013, s. 223). Samtidig så kan man si at på bakgrunn av at årsplan to tar for seg flere barnehager vil det være vanskelig å sette inn alle markeringene de eventuelt har. Det kan være ulike markeringer for hver barnehage. De kan også ha variert kunnskap om flerkulturelt mangfold og hvordan dette bør tas med i det pedagogiske arbeidet. Rammeplanen presiserer at barnehager skal la andre religioner og livssyn bli representert i barnehagen og ikke kun den kristne kulturarven (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 55). Jeg tenker derfor at det er viktig at dette fremmes godt i årsplanen og at det kanskje er bestemt på forhånd hvilke markeringer de ønsker, slik at barna føler seg sett og representert. Samtidig som det kan bidra til at det blir gjennomført.

I årsplan to legges det som nevnt frem at de synliggjør mangfoldet og de ulike kulturene gjennom morsmålsdagen og nasjonaldager. I årshjulet deres derimot står det at på våren har de fokus på nasjonaldagen og andre kulturelle markeringer. Jeg bet meg merke i måten de skrev setningen på ved at brukte ordet «andre». Jeg stiller meg kritisk til hvilke verdier og holdninger de fremmer ved valg av setningsoppbygging og ordlegging. De viser tydelig hvem som blir ekskludert og inkludert (Gjervan et al., 2012, s. 148). Det å inkludere og fordele de ulike nasjonaldagene inn i årshjulet ville vært en enkel måte å inkludere alle på, slik de tilsynelatende prøver å få frem. Det er viktig å ha kunnskap om de ulike markeringene som høytider og nasjonaldager, derfor vil det være viktig å ha en dialog med barnas foresatte om hvordan de feirer hjemme. De foresatte er ingen ensartet gruppe, så selv om en har kunnskap om høytider, vil det være viktig med dialog om hvordan markeringer skal foregå (Svare, 2017, s. 124). En god dialog med foresatte vil kunne gi ny kunnskap til de ansatte i barnehagen, slik at det kan bli integrert i deres praksis. Det kan forstås som at barnehagen har en monokulturell pedagogisk praksis, der det flerkulturelle ikke helt har blitt integrert i den ordinære tenkningen i barnehagen. Den norske barnehagepedagogikken som bygger på kunnskap fra en tidligere tid der barnehagen omfavnet en homogen gruppe mennesker innenfor religion, språk og kulturelle uttrykk skimter her frem i årsplanen (Gjervan et al., 2012, s. 66).

Årsplan to skriver at de gir barna rom for tanker rundt Norge som et flerkulturelt samfunn og at de reflekterer over mangfoldet i barnegruppen. Sand mener at barn skal få en forståelse og innsikt for variasjon og forskjelligheter ved at barnehagen legger til rette for dette i deres pedagogikk (2020, s. 28). Derman-sparks stiller spørsmålsteget til hva barn lærer om de ikke får sette ord på fordommer eller ulikhetene i samfunnet. Årsplan to gir uttrykk for at de er åpne for slike samtaler med barna, men de utdyper ikke om de reflekterer rundt fordommer og

ulikheter. Jeg har selv møtt barn som har med seg fordommer hjemmefra og blir møtt med kun et svar og ingen refleksjon. Det vil derfor være viktig at de ansatte i årsplan to hjelper barna med å sette ord på ting når de gir rom for tanker og refleksjon. Hva lærer barn om de ikke får sette ord på forskjeller eller fordommer? (Sand, 2020, s. 222-223). Spernes og Hatlem hevder at om barnehager ignorerer ulikhetene vil de ikke ta integrering på alvor. Dette kan bidra til enten assimilering, segregering eller marginalisering (Spernes & Hatlem, 2013 s. 223).

Årsplan én og to viser mer innsikt til det flerkulturelle mangfoldet enn årsplan tre og de er tilsynelatende ganske like barnehager. Dette på tross at selv barnehager som ikke har barn med minoritetsspråklig mangfold, bør bli kjent med det norske samfunnet vi er i dag og dets språklige og kulturelle variasjon (Sand, 2020, s. 27-28). Derfor er det nesten å forvente at det skal være noe å finne innenfor flerkulturelt mangfold i de tre årsplanene. Det å gi barn innsikt og forståelse for forskjeller gjennom pedagogikken er ikke annet enn positivt (s. 28). Det er og skrevet i rammeplanen at mangfold skal bli brukt som ressurs der kulturelt og språklig mangfold skal synliggjøres (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9 & 48).

Det jeg fant i årsplan tre er at barna skal lære seg å vise forståelse og tålmodighet til hverandres særegenheter, kultur og tradisjoner. Gjervan m. fl. legger frem den pedagogiske praksisen i barnehagen som monokulturell og at det flerkulturelle ikke har blitt innlemmet i den ordinære virksomheten. De hevder også at i et harmonisk fellesskap, er like erfaringer og forutsetninger avgjørende og personalet har vært vant til dette over lengre tid (Gjervan et al., 2012, s. 66). En kan si at årsplan tre viser til en slik pedagogisk praksis ved at de ikke viser til det flerkulturelle. Dette har jeg erfart i flere tilfeller, og det har vært begrunnet med at det er vanskelig å vite hvordan man skal arbeide med det. Jeg har opplevd avdelinger som er redde for å skape fordommer og fremme ulikheter, men også avdelinger som ikke har nok kunnskap om temaet. Barnehagelærere kan synes det er vanskelig å legge til rette for en slik praksis og med lite faglitteratur og forskning rundt det flerkulturelle pedagogiske arbeidet blir det ikke lettere (Gjervan et al., 2012, s. 66). Tydeliggjøring av mål til det flerkulturelle perspektivet sender viktige signaler til foreldre (s.148). I 2020 var det 52 200 minoritetsspråklige barn i norske barnehager, dette utgjør cirka 19 prosent av barn i barnehagen (Utdanningsdirektoratet, u.å., 2021). Dette viser at det er en stor prosent av barn i barnehagen som trenger flerkulturell pedagogikk. Denne prosenten viser også at det er en del minoritetsspråklige foreldre. Om barnehagene gir rom for mangfoldets utvikling, vil dette kunne bidra til at kulturelt og språklig mangfold får en naturlig plass i organiseringen, innholdet og pedagogikken. Om

barnehagen anerkjenner mangfoldet vil det også legges til rette for tospråklig assistanse om det er behov for det, og det vil bli synliggjort i hverdagen (Gjervan et al., 2012, s. 67-68). Dette krever ikke bare anerkjennelse av mangfold, men også kunnskap.

Barnehagelærere med fordypning i flerkulturell forståelse over tre år er høyt ettertraktet og trengs i barnehagene, har jeg selv fått erfare.

6. Oppsummering og avslutning

Gjennom teori og funn fra årsplaner har jeg prøvd å besvare problemstillingen min som var «Hvordan synliggjøres mangfold i barnehagers årsplaner?». Jeg har fordelt mesteparten av oppgaven under delkapitlene ledelse i barnehagen og synliggjøring av mangfold, med underkapitler som ulike typer mangfold og flerkulturelt mangfold. Jeg har foretatt en dokumentanalyse som kvalitativ forskningsmetode og drøftet funnene fra tre årsplaner i lys av teori.

Det har vært interessant å se at det er store forskjeller blant de tre barnehagene med tanke på at de er fra samme kommune og ikke har noen spesielle særpreg. Samtidig som det har vært tydelige forskjeller på de tre årsplanene, så har jeg ikke gjort overraskende mye funn. Det har generelt vært lite om hvordan de forskjellige barnehagene arbeider med ulike typer mangfold. Jeg gjorde minst funn i årsplan tre når jeg så etter flerkulturelt mangfold. Om det kan ha en sammenheng med at den tar for seg tre barnehager, det vet jeg ikke. Men det hadde vært interessant å se hvordan de tre barnehagene arbeider med mangfold i praksis. Årsplan tre tar for seg noe mer innenfor ulike typer mangfold enn flerkulturelt mangfold. Det kan være at de velger å ordlegge seg annerledes enn de andre årsplanene og de har kanskje en mer generell holdning til mangfold. Årsplan to har vært utfordrende å tolke, med tanke på konkret informasjon om når de arbeider med mangfold. Samtidig skriver de at de arbeider med det på ulike måter, som er mer enn det står i årsplan tre. Årsplan én er den årsplanen som kommer best ut av de tre. De skriver også at når norske høytider markeres og de skal til kirken vil det bli satt opp egne aktiviteter til de som ikke ønsker å delta på dette.

Det overrasket meg at flerkulturelt mangfold ikke ble skrevet mer om med tanke på at kommunen har en del minoritetsspråklige barn. Om det er mangel på kunnskap eller redsel for å trække feil er bare spekulasjoner, men det kunne vært spennende å se nærmere på. Det vil være viktig at barnehagen samarbeider for å utarbeide en ressursorientert tilnærming til mangfold og at det flerkulturelle miljøet blir sett på som en ressurs. Samarbeid med foresatte

er også en god løsning for å tilegne seg kunnskap, om det er vanskelig å finne relevant teori. Ledelse har og vært en sentral del av oppgaven, da det er styrer som har hovedansvaret for å utarbeide en årsplan. Det å samarbeide med styrer for å få mer mangfold inn i barnehagens årsplan er noe jeg vil ta med meg videre. Årsplanen er et arbeidsredskap for de ansatte og mangfold bør derfor ha en sentral plass. De ansattes kunnskap om mangfold er svært viktig for å kunne tilrettelegge for barna og foresatte.

Hvordan barnehager synliggjør mangfold i deres årsplaner ut ifra mine funn er veldig varierende. Om jeg skulle jobbet videre med oppgaven ville det derfor vært interessant å gjøre observasjoner i de enkelte barnehagene over tid for å se hvordan de arbeider i praksis. Det ville også vært spennende å intervjuer styrer og andre ansatte for å høre om valgene de har gjort i forhold til det å fremme mangfold i deres årsplaner.

Avslutningsvis vil jeg si at det har vært en interessant oppgave å skrive, og jeg har fått et nytt innblikk i hvor viktig det er at alle skal bli synliggjort, slik at alle vil føle seg sett og verdsatt for den de er. Som en fremtidig pedagogisk leder med fordypning i flerkulturell forståelse, vil det være svært viktig at min arbeidsmåte og kunnskap kommer frem i årsplanen. Hvordan barnehagen presenteres ut fra årsplanen er noe jeg vil være observant på når jeg selv kommer ut i arbeid.

7. Kilder

- Advokatfirma Tveter og Kløfjell AS. (2016). *Hvilke tiltak kan barnevernet iverksette?* Barneversnportalen. Hentet 19.04.2023 fra <https://www.barneversnportalen.no/hvilke-tiltak-kan-iverksettes>
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager (LOV-2005-06-17-64)*. Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2005-06-17-64/§2>
- Barne- og familiedepartementet. (2005). *Klar, ferdig, gå: tyngre satsing på de små*. Rapport fra en arbeidsgruppe om kvalitet i barnehagesektoren. Barne- og familiedepartementet (BFD). <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/prm/2005/0028/ddd/pdfv/241896-sluttrapport-mars05.pdf>
- Bergsland, M. D. & Jæger, H. (2022). *Bacheloroppgaven i barnehagelærer utdanningen* (2.utg). Cappelen Damm akademisk.
- Finnanger, E. W. & Øsli, L. (u.å). *Morsmålsdagen 2023*. Nasjonalt senter for flerspråklig opplæring. Hentet 13.04.2023 fra <https://morsmal.no/morsmalsdagen2023/>
- Gjervan, M., Andersen, C. E. & Bleka, M. (2012). *Se mangfold! Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen* (2.utg). Cappelen Damm akademisk.
- Gotvassli, K. A. (2019). *Boka om ledelse i barnehagen* (2.utg). Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir. <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Larsen, A. K. & Slåtten, M. V. (2019). *En bok om oppvekst: Samfunnsfag for barnehagelærere* (5.utg). Fagbokforlaget.
- Sand, S. (2020). *Ulikhet og felleskap: Flerkulturell pedagogikk i barnehagen* (4.utg). Cappelen Damm akademisk

- Sjøvik, P. (2014). En barnehage for alle med mangfold som ressurs. I P, Sjøvik (Red.), *En barnehage for alle: Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen* (3.utg., s. 38-60). Universitetsforlaget.
- Spernes, K. & Hatlem, M. (2013). *Den flerkulturelle barnehagen i bevegelse*. Gyldendal.
- Svare, M. H. (2017). «Men, koss feire dæm jul i ainner religiona?» Kulturformidling og høytidsmarkeringer i barnehagen og mot til å utforske mangfoldet. I S. Sagberg (Red), *Mot til å være barnehagelærer: verdier som omdreiningspunkt* (s. 123-145). Fagbokforlaget
- Thoresen, I. T. & Winje. G. (2017). *Religioner, mangfold og etikk i barnehagen* (2.utg). Cappelen Damm akademisk.
- Utdanningsdirektoratet. (2021). *Utdanningsspeilet 2021*. Hentet 14. 04. 2023 fra <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningsspeilet/utdanningsspeilet-2021/barnehage/>